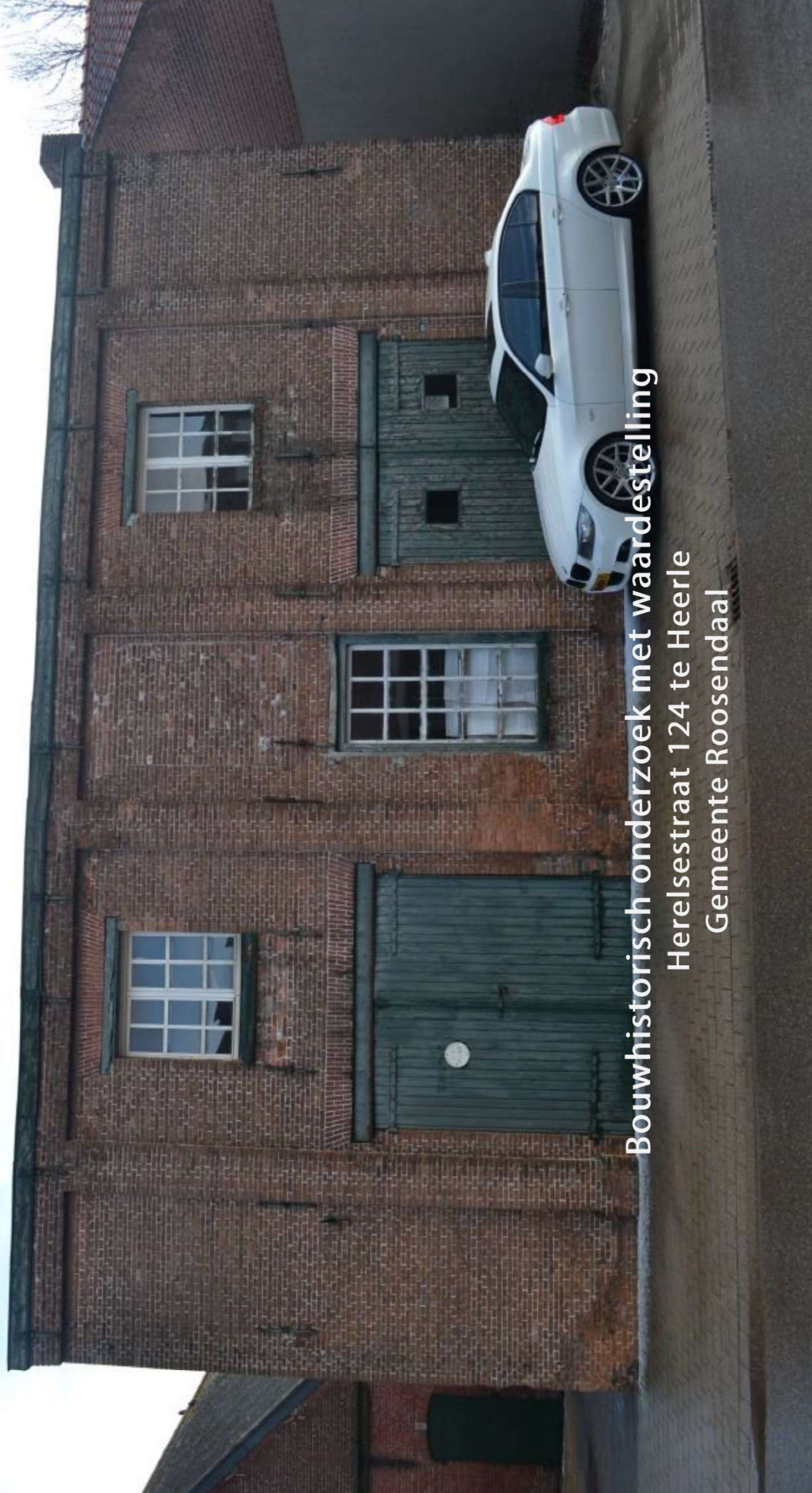

Bijlage 4   Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling

Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling

Herelsestraat 124 te Heerle

Gemeente Roosendaal

Inhoudsopgave

Objectgegevens	3
Algemene gegevens	3
Voorwoord	3
Inleiding	4
Redengevende omschrijving	5
Historische stedenbouwkundige context	6
Hoofdvorm en indeling	15
Exterieur	15
Voorgevel	15
Linkerzijgevel	19
Achtergevel	20
Rechterzijgevel	23
Interieur	26
Begane grond	26
Verdieping	33
Waardering	36
Cultuurhistorische waardering	36
Bouwhistorische waardering	36
Waarderingstekening	37
Aanbevelingen	41
Bronnenlijst	41

Objectgegevens

Adres : Herelsestraat 124
 Postcode : 4726 AH
 Plaats : Heerle
 Gemeente : Roosendaal
 Kadastraal : Roosendaal, sectie K, nr 3504

Algemene gegevens

Oorspronkelijke functie : Stoom- Koren en Oliemolen
 Huidige functie : Leegstaand
 Bouwjaar : 1847 (vermoedelijk)
 Architect : -
 Status : gemeentelijk monument
 Auteur : ing. Gijs Verkuiljen MA
 Bezoekdatum : 6 april 2021
 Redactie : Martijn de Jong MA
 Versie: : concept, 3 mei 2021

Monumentenhuys Brabant B.V.

Markt 9

4931 BR Geertruidenberg

www.monumentenhuysbrabant.nl

T. 0162-511833

E. info@monumentenhuysbrabant.nl

Monumentenhuys Brabant B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Voorwoord

In april 2021 heeft het Monumentenhuys Brabant in opdracht van de heer Heijnen een bouwhistorisch onderzoek met waardestelling uitgevoerd van de voormalige maalderij aan de Herelsestraat 124 in Heerle. Door middel van een bouwhistorisch onderzoek met waardestelling wordt inzicht verkregen in de bouw- en cultuurhistorische waarden van het betreffende object. Een bouwhistorisch onderzoek waarbij de constructies, materialen en structuren worden bestudeerd vormt een goede basis om plannen tot herbestemming, verbouwing en restauratie te toetsen of te ondersteunen.

Op 6 April 2021 is door Gijs Verkuiljen een bezoek gebracht aan de locatie, waarbij de bouwhistorische gegevens, voor zover zichtbaar, non destructief zijn onderzocht, gedocumenteerd en gefotografeerd. De gegevens zijn uitgewerkt en aangevuld met kadastraal- en archiefonderzoek. Door het gemeentearchief, West-Brabants Archief, zijn historische bouwdoossiers beschikbaar gesteld. De plattegronden die gebruikt zijn voor de waarderingstekeningen van het object zijn hieruit afkomstig.

Echter zijn vanwege de huidige sluiting van de studiezaal van het West-Brabants Archief archiefdossiers enkel op aanvraag digitaal in te zien, waarbij een aanzienlijke wachttijd is inbegrepen. Deze rapportage is opgeleverd in afwachting van enkele aangevraagde scans, waardoor mogelijke waardevolle aanvullende informatie in deze rapportage ontbreekt.

Met de veldwerkgegevens, kadastrale en archiefgegevens en de reeds beschikbare tekeningen is de nu voorliggende rapportage opgesteld. Uit de verzamelde gegevens is een conclusie over de monumentale en bouwhistorische waarden van het pand getrokken. Deze rapportage is opgesteld conform de *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek* april 2009 en de Waarderingscriteria voor bouwkunst van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2010).

Mei 2021, Geertruidenberg

Inleiding

Om dit rapport voor de lezer toegankelijk te maken is het goed om te weten dat de beschrijving uitgaat van de huidige situatie. Het gebouw is het resultaat van diverse verbouwingen en aanpassingen, die hun sporen hebben nagelaten. Aan de hand van deze sporen wordt een beeld geschetst van de oorspronkelijke staat van het pand.

Het bouwwerk wordt in dit rapport beschreven vanaf de Herelsestraat gezien.

De beschrijving wordt begonnen met de redengevende omschrijving en de historisch stedenbouwkundige context, waarna een uitgebreide omschrijving van het exterieur en interieur volgt. Afsluitend volgt een bouwhistorische waardering. Tevens worden de bouwhistorische waarden met kleuren weergegeven in een waarderingsplattegrond.

De bouwhistorische waardering is gebaseerd op de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek* uit 2009. Het betreft de hoofdcategorieën:

- *Algemene historische waarden*
- *Ensemble- (samenhang) en stedenbouwkundige waarden*
- *Architectuurhistorische waarden*
- *Bouwhistorische waarden*
- *Waarden vanuit de gebruikshistorie (gerelateerd aan het object van onderzoek)*

Elk van deze deelwaarden wordt getoetst aan de hand van de criteria gaafheid (authenticiteit) en zeldzaamheid.

De categorieën in de waarderingstekening zijn gebaseerd op de *Richtlijnen Bouwhistorisch Onderzoek* uit 2009. Dit zijn:

- Hoge bouwhistorische waarde
- Positieve bouwhistorische waarde
- Indifferente bouwhistorische waarde

Redengevende omschrijving

Het pand is op 16 september 2008, door toenmalige gemeente Wouw aangewezen als gemeentelijke monument. De redengevende omschrijving luidt als volgt:

Ten westen van de dorpskern Wouw bevindt zich het dorp Heerle dat in hoofdzaak een agrarische geschiedenis heeft. Vanuit de dorpskern van Heerle loopt naar het noorden de Herelsestraat die na het gehucht "Hazelaar" een landelijk karakter heeft. Tussen de dorpskern Heerle en het gehucht Hazelaar kent de Herelsestraat een dorpskarakter met aan beide zijden verspreid gelegen bebouwing in de vorm van woonhuizen, boerderijen en landarbeidershuizen.

Het vrijstaande bedrijfsgebouw aan de Herelsestraat 124 te Heerle is in het vierde kwart van de 19de eeuw gebouwd, vermoedelijk als maalderij. Het is gebouwd in een op de functie afgestemde architectuur in rode baksteen in kruisverband. Het bedrijfsgebouw behoort bij het naastgelegen woonhuis en maakt onderdeel uit van een gevelwand.

Het gebouw bestaat uit een begane grond en een verdieping met een plat dak en aan de achterzijde uit een bouwlaag met een lessenaarsdak.

Voorgevel

De voorgevel is symmetrisch gebouwd in vijf geledingen die gescheiden worden door vier pilasters. In het tweede en vierde gevelvlak van links bevindt zich een toegang, die bestaat uit twee opgeklampte houten deuren onder een ijzeren latei. Boven de toegangen bevindt zich een venster met twee ramen met een roedenverdeling, het middenvenster bevindt zich een houten latei en een strekkenlaag en aan de onderzijde een lekdorpel. In het middelste gevelvlak bevindt zich een venster met een raam met een roedeoverdeling. Ter hoogte van de verdiepingsvloer en het boeiboord zijn ankers zichtbaar.

Linkerzijgevel

In de linkerzijgevel bevindt zich aan de rechterzijde een venster in een diepe negge met een hardstenen lekdorpel. Boven dit venster is een rondboog zichtbaar, het deel tussen het bestaande venster en de rondboog is dichtgezet met metselwerk. Aan de linkerzijde van de gevel (onder het lessenaarsdak) bevindt zich een opgeklampte deur onder een latei waar op een rollaag rust. Ter hoogte van de begane grond en het boeiboord zijn ankers zichtbaar.

Rechterzijgevel

In de rechterzijgevel bevindt zich aan de linkerzijde een onder een segmentboog dichtgezet gevelopening met een diepe negge met een lekdorpel. Boven de segmentboog is een uitkragende kunststenen band aangebracht. Hierboven in de gevel bevindt zich in een diepe negge een venster met een roedeoverdeling. Aan de rechterzijde van de gevel (onder het lessenaarsdak) bevindt zich onder een latei een venster met een niet authentieke roedeoverdeling. Aan de onderzijde is een lekdorpel zichtbaar.

Ter hoogte van de aanzet van het lessenaarsdak bevindt zich een anker dat reikt tot de verdiepingsvloer en bij het boeiboord zijn ankers zichtbaar.

Achtergevel

De achtergevel is vanaf de openbare weg niet zichtbaar.

Historische stedenbouwkundige context

De ontstaansgeschiedenis van Heerle kenmerkt zich met een door de eeuwen schommelend inwonersaantal door plunderingen, brandstichting en belegeraars.¹ In het gebied tussen Wouw, Moerstraten en Bergen op Zoom ontstond in het begin van de negentiende eeuw enige lintbebouwing langs een doorgaande weg ('De Herelsche Straat') van Hazelaar naar Roskam. De Herelsestraat strekt zich van noord tot zuid dwars door het huidige dorp Heerle en vormt daarmee nog altijd de belangrijkste verkeersader van het dorp.

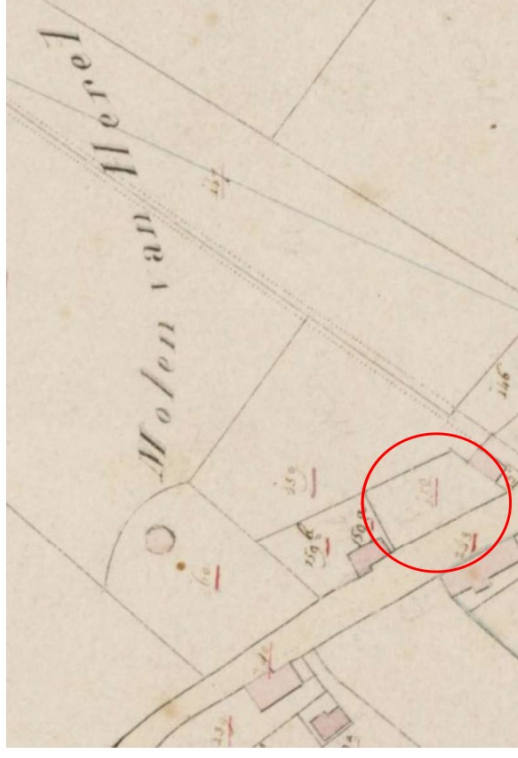
In 1810 werd in Heerle een houten standerdmolen (run- en korenmolens) gebouwd, door J. Schriecx. Deze 'Molen van Herel' werd even later verkocht aan zijn zwager, die het op zijn beurt verkocht aan Joh. Petrus van der Mueren. Na diens overlijden viel de korenmolens in 1829 toe aan zijn broer Jacobus, die deze verpachtte aan Cornelis Daverveldt². Deze werd in 1841 benoemd tot burgemeester van Wouw. In 1882 werd de molen door de zoon Cornelis Daverveldt verplaatst naar Moerstraten vanwege een betere windvang aldaar³. De familie Daverveldt speelde een belangrijke rol in de lokale gemeenschap van Heerle. Naast deze molen lieten zij in de loop van de 19de eeuw de burgemeesterswoning, steenfabriek, smederij, brouwerij en een olieslagerij met graanmaalderij bouwen. De laatste is het pand waar deze rapportage op gericht is.

¹ Zie voor meer informatie: www.de-vierschaer-wouw.nl/heerle.html

² Molendatabase.org/molendb.php (nr. 3965)

³ De vierschaer, Van Harella tot Heerle, Geschiedenis van een West-Brabants dorp, pag. 59.

Op het Kadastraal Minuutplan 1811–1832 is het perceel aangeduid met perceelnummer 158, benoemd als 'moestuin' in eigendom van Adriaan de Bakker.

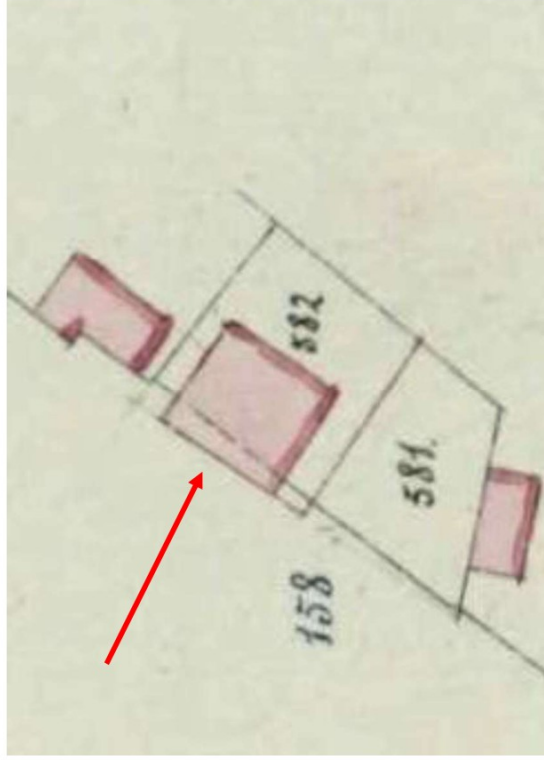
Uitsnede van het Kadastraal Minuutplan 1811–1832 van de Gemeente Wouw, Sectie K Herel 1e blad. Bron: Beeldbank RCE.

Hierna wordt het perceel van Cornelis Augustijn, arbeider van beroep, in 1829 gesplitst en volgt er een stichting. Hieruit zou men kunnen opmaken dat de maalderij in 1829 gebouwd is. Echter is in het archief een dossier aanwezig op naam van Chr. Ant. Daverveldt, gedateerd op 1848 op perceel K.158.⁴ Op de eerstvolgende kadastrale legger is Cornelis Daverveldt, molenaar, eigenaar van een 'Stoom- Koren- en Oliemolen' op

⁴ Vanwege de sluiting van de studiezaal van het West-Brabants Archief zijn archiefdossiers enkel op aanvraag digitaal in te zien, waarbij een aanzienlijke wachttijd is inbegrepen. Deze rapportage opgeleverd in afwachting van de aangevraagde scan.

perceel Herel K.582, waarbij de Exp. Vrijd. (Expiratie van Vrijdom) is vastgesteld. Deze aantekening betekent vrijstelling van het betalen van grondbelasting. Deze vrijstelling gold voor een beperkte tijdsduur, meestal tien jaar. Tijdelijke vrijstelling van grondbelasting werd door de overheid toegepast om het in cultuur brengen van niet ontgonnen gronden aantrekkelijk te maken. Voor het ontginnen van deze gronden was namelijk een investering nodig welke zeker in de eerste jaren niet kon worden terugverdiend. Deze twee zaken kunnen erop duiden dat de bouw van het pand rond 1848 heeft plaatsgevonden.

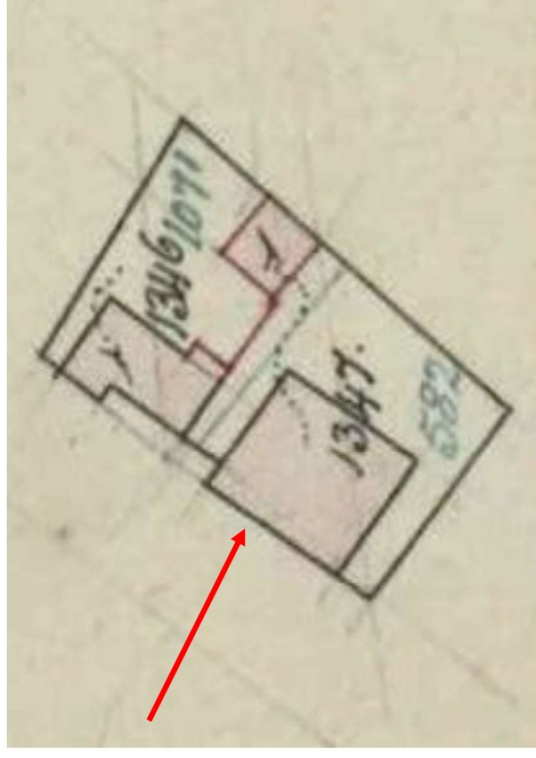

Uitsnede van de hulpkaart uit 1849 (perceel 582), waarop het bouwwerk wordt ingetekend, met rode pijl aangegeven. Bron: Archiefviewer Kadaster.

In 1876 wordt het pand 'afgeleegaat' naar diens zoon Cornelis Stephanus Franciscus Daverveldt. In 1879 verleend de "Commissaris des konings in de Provincie Noord-Brabant een

akte van vergunning met daarbij behorende lijst van aantekeningen voor het gebruik van een stoomketel in de olieslagerij en meelfabriek van den heer C.S. F. Daverveldt.

Om vervolgens in 1880 'achter zijne stoommolen ten dienste zijner fabriek eene smederij te bouwen'.

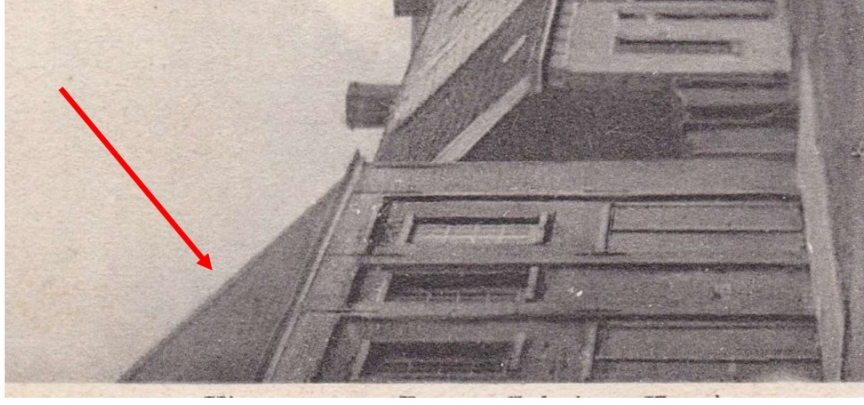

Kaart uit 1881 (met het bouwwerk op perceel 1347) met rode pijl aangegeven, waarop de nieuwe werkplaats (genoemd Smederij) is ingetekend op perceel 1346. Bron: Archiefviewer Kadaster.

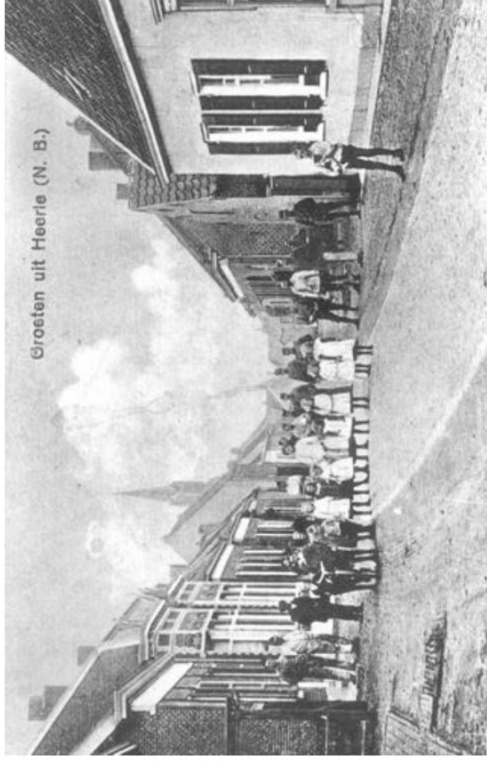
Op historische foto's is het pand niet volledig zichtbaar. Slechts fragmenten zijn hierbij vastgelegd. Op foto's die gedateerd zijn in 1908 is een fragment van het pand te zien. Hierop is duidelijk te zien dat het pand voorheen een zadeldak had. Op de verdieping had het pand in de voorgevel drie vensters (in de huidige voorgevel zijn twee vensters aanwezig op de verdieping).

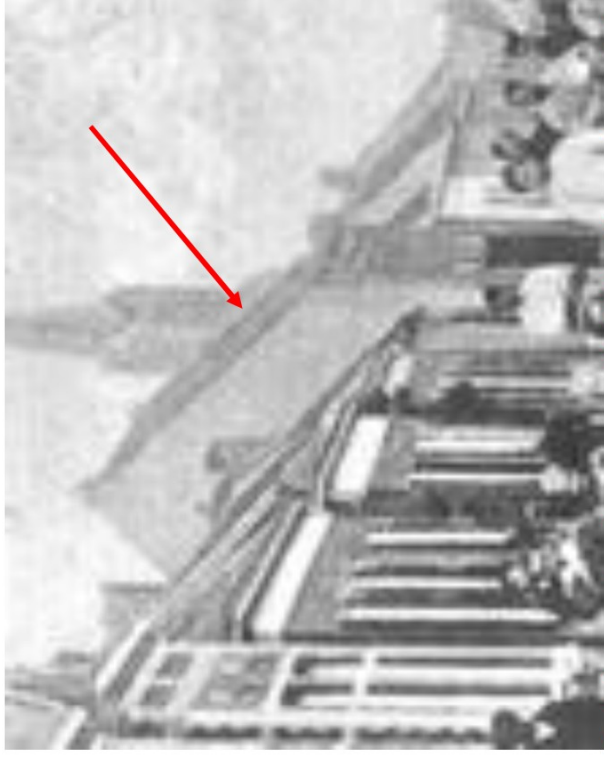
Oude foto van het straatbeeld uit 1908. Bron: Heemkundekring De Vierschaer.

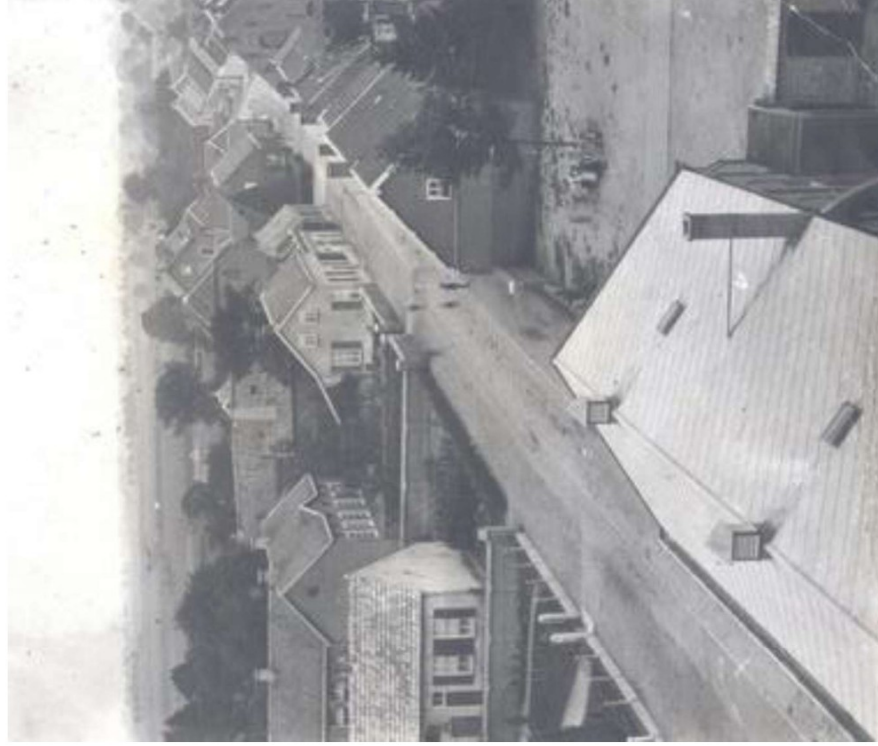
Oude foto van (een fragment van) het pand uit 1908, met rode pijl aangewezen. Bron: Heemkundekring De Vierschaer.

Oude foto van het straatbeeld uit 1915. Bron: Beeldbank West-Brabants Archief.

Oude foto van (een fragment van) de linkerzijde van het pand uit 1915. Bron: Beeldbank West-Brabants Archief.

Overzichtsfoto van het dorp genomen vanuit de kerktoeren. Bron: Beeldbank West-Brabants Archief

Op een overzichtsfoto van het dorp, omstreeks 1915 genomen vanuit de kerktoeren, is een fragment van de rechterzijde van de stoommolen te zien. Hierop is de topgevel met het zadeldak te zien.

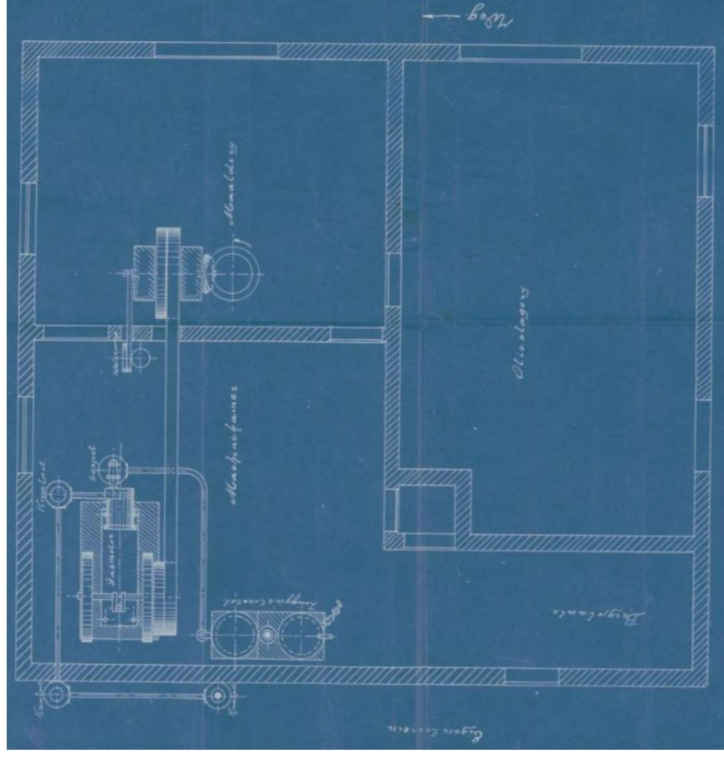

Uitsnede van de overzichtsfoto van Heerle met de stoommolen. Bron: Beeldbank West-Brabants Archief

Uitsnede van de kadastrale kaart uit 1898.

In 1905 wordt er een aanvraag gedaan door "de Weduwe Cornelis Stephanus Franciscus Daverveld (geb. Elisabeth Maria Wijnen) tot verkrijgen van vergunning tot het plaatsen van ene 30 PK Zuiggasmotor in hare graan en oliemolen (...)". Hierbij is een plattegrond van de begane grond bijgevoegd, op het moment van schrijven van deze rapportage tevens de enige beschikbare plattegrond⁵. Op deze plattegrond zijn de ruimten 'Olieslagerij', 'Maalderij', 'Machinekamer' en 'Bergplaats' aangeduid. Tevens zijn er de gevel- en binnenwandopeningen op aangegeven.

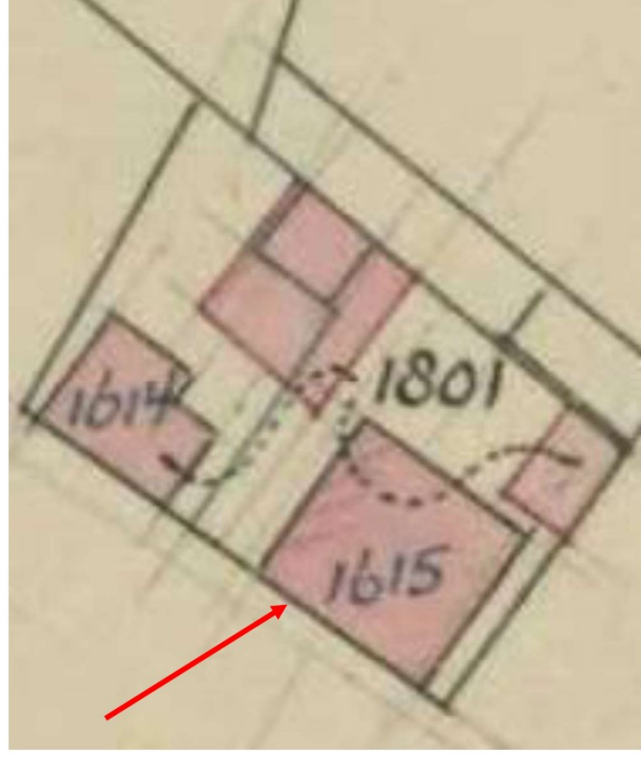

Plattegrond uit 1905 met indeling, buitengevels en -openingen. Bron: West-Brabants Archief.

⁵ Inventarisnr. 3802 uit Archief van de gemeente Wouw, 1811-1927

Uitsnede van de kadastrale kaart uit 1907, met een hermeting van de zijgevels. Bron: Archiefviewer Kadaster.

Uitsnede van de kadastrale kaart uit 1913 met het pand, met rode pijl aangegeven, met de 'wagenloods' erachter en de herbouw van de schuur op het perceel achter het huis. Bron: Archiefviewer Kadaster.

In het begin van de twintigste eeuw wordt er een wagenloods achter op het perceel gebouwd en wordt de smederij herbouwd. Het is onbekend wanneer het zadeldak is vervangen door het (huidige) plat dak. Mogelijk is deze in het eerste kwart van de twintigste eeuw vervangen. Op de kadastrale kaart uit 1907 zijn de (opnieuw) gemeten zijgevels aangegeven.

Vervolgens wordt in 1917 het samenvoegde perceel met huis, maalderij, wagenloods en erf door E. M. Wijnen, de weduwe van C.S. Daverveldt verkocht aan A.F. van Eekelen (landbouwer te Roosendaal) waarna het wordt verkocht aan J.A. van Eekelen (molenaar te Heerle). In 1927 komt het complex in handen van

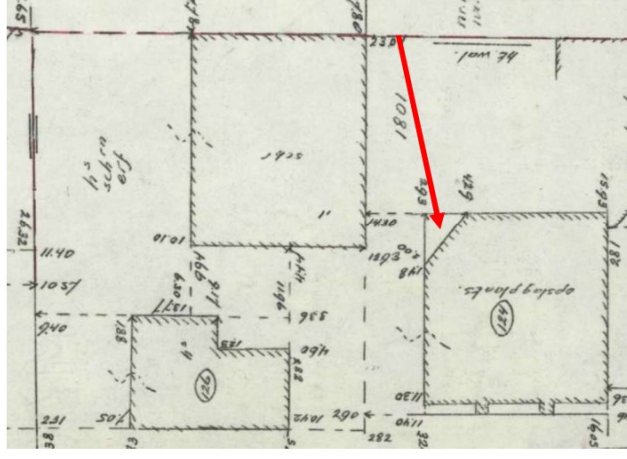

de familie Buermans, waarvan F. J.C. Buermans wordt aangeduid als Molenaar en Steenkolenhandelaar.

Blik op het straatbeeld, uit ca. 1950, met het pand (met rode pijl aangegeven) in bedrijf, reeds zonder het zadeldak. Bron: Heemkundekring de Vierschaer. (NB.: de afgebeelde auto (K-4099) is van J. Torbijn, fotograaf van allerlei prentbriefkaarten, en daarmee te dateren op omstreeks 1950⁶).

⁶ Zie [www. http://kentenkezeeland.nl/kentenken-databank?kenteken=K-4099](http://kentenkezeeland.nl/kentenken-databank?kenteken=K-4099)

Uitsnede van de hulpkaart uit 1968 waarop de afgesneden hoek, aangegeven met rode pijl, te zien is. Bron: Archiefviewer Kadaster.

Gevelbeeld met rechterzijde uit 1989. Bron BHIC.

Huidige luchtfoto met in de rode cirkel het pand. Bron: Google Maps.

Gevelbeeld met linkerzijde uit 1989. Bron BHIC.

Hoofdvorm en indeling

Het pand is oorspronkelijk waarschijnlijk opgetrokken vanuit een vierkante plattegrond, waarbij de gevels zijn opgetrokken in anderhalfsteens metselwerk in kruisverband met kalkgebonden voeg. Vermoedelijk waren de voor- en achtergevel oorspronkelijk van gelijke hoogte en was het pand zadeldak gedekt, waarbij de nok evenwijdig liep aan de Herelsestraat. De linker- en rechtergevel waren voorzien van een gemetselde topgevel.

Deze topgevels zijn niet meer aanwezig.

Het pand is nu ter hoogte van de voorste helft van de voormalige olieslagerij en maalderij voorzien van een verdiepingsvloer en een plat dak. De houten balklaag van de verdiepingsvloer draagt aan de voorzijde af aan de voorgevel en aan de achterzijde aan de binnenwanden. De houten balklaag van het platte dak draagt aan de voorzijde af aan de voorgevel en aan de achterzijde aan de binnenwand/gevel. Op deze balklaag is een bitumineuze dakbedekking aangebracht. Boven de achterste helft van het pand is een lessenaarsdak aangebracht. De gordingen van de kapconstructie liggen op de zijgevels, waarop golfplaten zijn aangebracht. Er is een houten hulpspant aangebracht halverwege de tussenwand en de achtergevel.

De binnenruimten worden oorspronkelijk aangeduid als 'Olieslagerij', 'Maalderij', 'Machinekamer' en 'Bergplaats'. De voormalige olieslagerij is in de huidige situatie opgedeeld in twee ruimtes. De voormalige machinekamer is in de huidige situatie opgedeeld in twee ruimten. Mogelijk zijn deze wijzigingen in de eerste helft van de twintigste eeuw aangebracht.

Exterieur

In de tekst worden alle gevels met de klok mee beschreven, beginnend bij de voorgevel. De afzonderlijke gevels worden van links naar rechts beschreven. Met de voorgevel van de voormalige maalderij wordt de gevel evenwijdig aan de Herelsestraat bedoeld. Dit is de noordwestelijke gevel. Er zijn weinig tekeningen aanwezig, bewaard gebleven of in te zien⁷. De enige plattegrond (tijdens het schrijven van deze rapportage) waarop buitengevels zijn aangegeven, is afkomstige uit de aanvraag uit 1905, voor het plaatsen van een '30PK zuigasmotor'. Aan de hand van deze tekeningen, de bouwsporen in de gevels en enkele hiervoor beschreven historische foto's wordt een beeld met mogelijke datering geschetst van het exterieur van het pand.

Voorgevel (noordwest)

De voorgevel kenmerkt zich door vijf symmetrische, maar ongelijke geledingen in het metselwerk, gescheiden door vier gemetselde pilasters. De pilasters zijn aan de onderzijde voorzien van een kleine verbreding ter vorming van een eenvoudig basement.

Geheel links bevat gevel een blinde travee van metselwerk.

In de tweede travee is op de begane grond onder een gemetselde hanenkam en stalen latei een houten dubbele deur aanwezig. Gelet op de steensoort en het inboetwerk aan weerszijden is de hanenkam later aangebracht. Ook de ijzeren latei is later aangebracht, de oorspronkelijke houten latei was smaller. De opgeklampte houten deurvleugels hangen aan ijzeren gehengelen met duimen in het metselwerk. Aan de onderzijde vormt een houten lat de aanslag voor de deuren.

⁷ Vanwege de sluiting van de studiezaak van het West-Brabants Archief zijn dossiers enkel op aanvraag digitaal in te zien. Dossiers jonger dan honderd jaar worden niet gescand. Latere wijzigingen zijn dan ook niet in deze rapportage opgenomen.

Daarboven is onder gemetselde hanenkam en houten latei een houten venster aanwezig. In het houten kozijn zijn dubbele houten draairamen met zesruits roede verdeling, voorzien van enkele beglazing, aangebracht. Gelet op de steensoort en het inboetwerk aan weerszijden is de hanenkam later aangebracht. Ook is de houten latei later aangebracht, de oorspronkelijke houten latei was smaller. Onder het kozijn is een houten opzetdorpel aangebracht van gelijke breedte. Gelet op het inboetwerk met afwijkende bakstenen onder het kozijn is dit venster kleiner dan het oorspronkelijke venster.

In de middelste travee is op de begane grond, net uit het midden, een later aangebracht venster aanwezig. Onder een aangesmeerde betonnen latei is een houten kozijn aangebracht met vast houten raam met vijftienruits roede verdeling voorzien van enkele beglazing.

Boven dit venster is de dichtgemetselde opening in het

metselwerk als bouwspoor te zien.

In de vierde travee is op de begane grond onder een gemetselde hanenkam en stalen latei een dubbele houten deur aanwezig.

Gelet op de steensoort en het inboetwerk aan weerszijden is de hanenkam later aangebracht. Ook de ijzeren latei is later aangebracht, de oorspronkelijke houten latei was smaller. De opgeklampte houten deurvleugels hangen aan ijzeren gehengen met duimen in het metselwerk. Aan de onderzijde vormt een gemetselde laag dorpelstenen de aanslag voor de deuren.

Daarboven is onder gemetselde hanenkam en houten latei een houten venster aanwezig. In het houten kozijn zijn dubbele houten draairamen met zesruits roede verdeling voorzien van enkele beglazing aangebracht. Gelet op de steensoort en het inboetwerk aan weerszijde is de hanenkam later aangebracht. Ook is de houten latei later aangebracht, de oorspronkelijke houten latei was smaller. Onder het kozijn is een houten opzetdorpel aangebracht van gelijke breedte. Gelet op het inboetwerk met afwijkende bakstenen onder het kozijn is dit venster kleiner dan het oorspronkelijke venster.

De uiterst rechtse travee is geheel blind en in metselwerk opgetrokken.

Op hoogte van de verdiepingvloer en dakvloer zijn in de gevel smeedijzeren muurankers aanwezig die de achterliggende constructie verbinden met het muurwerk.

De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een eenvoudig houten boei boord. Deze is vermoedelijk aangebracht toen het plat dak werd aangebracht.

Overzicht van de voorgevel.

Dubbele opgeklampte deur met stalen latei en gemetselde hanenkam.

Houten kozijn met houten latei, gemetselde hanenkam en inboetwerk eronder.

Later aangebracht gevelvenster.

Dubbele houten deur met stalen latei en gemetselde hanenkam.

Houten kozijn met houten latei, gemetselde hanenkam en inboetwerk eronder.

Houten boeiboord en gevelankers.

Inboetwerk centraal in de gevel.

Kleine verbreding aan onderzijde gemetselde pilaters.

Linkerzijgevel (noordoost)

De linkerzijgevel bestaat uit een geveldeel onder recht afgesloten plat dak en een geveldeel onder hellend lessenaarsdak. Geheel links van de gevel, op de oostelijke hoek met de achtergevel, is de hoek afgesneden. Dit is ná 1905, maar vóór 1968, gedaan. Rechts daarvan is onder een eenvoudig gemetselde rollaag en bredere houten latei een dubbele houten deur aanwezig. De opgeklampte houten deurvleugels hangen aan ijzeren gehengen en duimen in het metselwerk. Op de plattegrond van 1905 is slechts een enkele deur aanwezig, derhalve is de huidige dubbele deur later geplaatst. Boven de deur is tevens inboetwerk aanwezig. Het geveldeel wordt afgesloten met een houten boeiboord ter plaatse van het lessenaarsdak.

Centraal in het rechtergeveldeel is een venster aangebracht. Onder eenvoudig gemetselde rollaag is een houten kozijn met dubbel drieruits houten draairaam voorzien van enkel glas aanwezig. Aan de onderzijde is een houten opzet vensterbank aanwezig. Gelet op het inboetwerk aan weersijden van de vensterbank was deze oorspronkelijk waarschijnlijk breder. Boven het venster bevindt zich, met donkere baksteen en cementgebonden voeg, een dichtgemetseld gedeelte dat wordt afgesloten door een gemetselde rondboog.

Op hoogte van de dakvloer zijn in de gevel smeedijzeren muurankers aanwezig die de achterliggende constructie verbinden met het muurwerk.

De gevel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een eenvoudig houten boeiboord. Deze is waarschijnlijk aangebracht toen het plat dak werd aangebracht.

Overzicht linkerzijgevel.

Houten deuren onder houten latei en rollaag.

Houten venster met dichtgezet bovendeel onder cirkelboog.

Houten boeiboord met gevelankers.

Achtergevel (zuidoost)

De achtergevel bevindt zich op de oorspronkelijke plaats. De gehele gevel is afgesmeerd met een smeerlaag. Deze afwerklaag aan de buitenzijde is later aangebracht. Geheel links in de gevel bevindt zich onder de luifel, een houten kozijn met houten raam met negenruits roedeverdeling, voorzien van enkel glas, met onder een betonnen raamdorpel. Dit kozijn is ná 1905 geplaatst. Onder dit venster bevindt zich een gietijzeren ventilatierooster. Rechts van het venster bevindt zich een - mogelijk oorspronkelijk - getoogd venster met stalen zesruits raam, voorzien van enkel glas, waarvan de bovenste helft kiepend is uitgevoerd. Geheel rechts in de gevel is een - mogelijk oorspronkelijk - getoogde houten deur aanwezig. Deze opgeklampte deur hangt met ijzeren gehengen en duimen in het metselwerk. De deur valt gelijk met de buitenzijde van de gevel, aan de binnenzijde valt de deur tegen de terugliggende dagkant van de deur in het metselwerk. Geheel rechts van de gevel, op de oostelijke hoek met de zijgevel, is de hoek afgesneden. Dit is ná 1905, maar vóór 1968, gedaan.

Aan de achterzijde van het hoger gelegen bouwvolume halverwege het pand zijn ter hoogte van de dakvloer gevelankers aangebracht die de achterliggende constructie verbinden met het muurwerk. Dit geveldeel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een eenvoudig houten boeiboord. Deze is waarschijnlijk aangebracht toen het plat dak werd aangebracht.

Overzicht achtergevel.

Smeedijzeren ventilatierooster.

Houten kozijn met raam.

Stalen raam met kiepraam.

Getoogde houten deur.

Dagkant van de deuropening.

Afgesneden oostelijke hoek van de gevel.

Mogelijk oorspronkelijk getoogd stalen raam met rollaag.

Rechterzijgevel (zuidwest)

De rechterzijgevel bestaat uit een geveldeel onder recht afgesloten plat dak en een geveldeel onder hellend lessenaarsdak. Centraal in het linker geveldeel is op de begane grond een gevelopening geplaatst, die aan de buitenzijde met een houten plaat is dichtgezet. Onder een getoogde houten latei met daarboven een gemetselde hanenkam is een houten kozijn aanwezig met houten raam met negenruits roedeverdeling voorzien van enkel glas. Gelet op de steensoort en het inboetwerk aan weerszijden is de hanenkam later aangebracht. Ook is de houten latei later aangebracht. Onder het kozijn is later een onderdorpel aangebracht van gelijke breedte. Mogelijk is op de tekening van 1905 de exacte plaats niet correct weergegeven.

Daarboven is onder brede houten latei een houten kozijn met vierruits roedeverdeling voorzien van enkel glas aanwezig. Onder het venster is een houten opzetdorpel geplaatst. Gelet op het inboetwerk met afwijkende bakstenen onder het kozijn en de aanwezige onderdorpel in het gevelmetselwerk daaronder is dit venster kleiner dan het oorspronkelijke venster.

Ter hoogte van de dakvloer zijn in de gevel smeedijzeren muurankers aanwezig die de achterliggende constructie verbinden met het muurwerk. Aan de rechterzijde van het linker geveldeel is ter hoogte van de verdiepingsvloer een verdiepingshoge gevelanker aangebracht die het achterliggende muurwerk verbindt met de gevel.

Het linker geveldeel wordt aan de bovenzijde afgesloten met een eenvoudig houten boeiboord. Deze is waarschijnlijk aangebracht toen het plat dak werk aangebracht.

Centraal in het rechtergeveldeel is een later aangebracht venster aanwezig. Onder brede houten latei is een houten kozijn aanwezig met later aangebracht houten raam met zesruits roedeverdeling voorzien van enkel glas. Aan de onderzijde is een houten opzetdorpel aanwezig. Gelet op het inboetwerk met afwijkende bakstenen onder het kozijn daaronder is dit venster kleiner dan het oorspronkelijke venster. Gelet op het inboetwerk

aan weersijden van de oorspronkelijke vensterbank was deze oorspronkelijk breder. Gelet op het inboetwerk met afwijkende bakstenen aan de bovenzijde van het kozijn is op die plek een rondboog dichtgemetseld. Het geveldeel wordt afgesloten met een boeiboord ter plaatse van het lessenaarsdak.

Overzicht rechterzijgevel.

Gedeelte tussen kozijnen in linker geveldeel.

Verdiepingshoge gevelanker.

Kozijn op verdieping.

Dichtgemetselde cirkelboog boven later aangebracht kozijn.

Inboetwerk onder kozijn.

Dichtgemetselde cirkelboog.

Interieur

Er waren helaas weinig tekeningen aanwezig, bewaard gebleven of in te zien tijdens het schrijven van deze rapportage. De enige beschikbare plattegrond waarop buitengevels en binnenwanden zijn aangegeven is degene in de aanvraag (voor het plaatsen van een '30PK zuiggasmotor') uit 1905. Aan de hand van deze tekeningen wordt een beeld geschetst van de bouwhistorie van het interieur van het pand, welke binnenwanden en deuren er nu nog aanwezig zijn, welke zijn verwijderd of toegevoegd zijn.

Begane grond

Olieslagerij:

De ruimte linksvoor vormde, tezamen met de huidige schuur, de voormalige olieslagerij. Een oliefabriek of olieslagerij was een industrieel of ambachtelijk bedrijf waar men olie vervaardigt uit zaden. De tussenmuur naar de voormalige maalderij en naar de voormalige machinekamer is oorspronkelijk en nog geheel aanwezig. De vroegere binnenwandopening is na 1905 dichtgezet. De opening is nog wel in het metselwerk afleesbaar. De vloer is later voorzien van betontegeels. De wanden zijn nagenoeg onafgewerkt, maar er is nog deels afgebrokkeld pleisterwerk aanwezig. Aan de bovenzijde is de onafgewerkte onderzijde van de verdiepingsvloer zichtbaar.

De binnenmuur tussen deze ruimte en de schuur is na 1905 geplaatst. De vloer van de huidige schuur bestaat uit gebakken klinkers, deze zijn mogelijk uit de bouwtijd. De wanden zijn geheel onafgewerkt. De kastenruimte zoals zichtbaar op de plattegrond uit 1905 is niet meer aanwezig, deze tekenen zich nog wel af op de binnenwand. Aan de bovenzijde is de later aangebrachte kapconstructie zichtbaar.

Oorspronkelijke binnenwand tussen olieslagerij en maalderij (met links de dichtgemetselde opening).

Later geplaatste binnenwand in vm. olieslagerij (met links een dichtgezette opening).

Later gelegde betontegelvloer in voormalige olieslagerij.

Oorspronkelijke achterzijde voormalige olieslagerij.

Oorspronkelijke binnenwand met links in het metselwerk zichtbaar de gesloopte kastwanden.

Mogelijk oorspronkelijke klinkerbestrating in voormalige olieslagerij.

Gevelankers ten behoeve van verdiepingsvloer.

Aansluiting oorspronkelijke binnenwand met later geplaatste wand.

Maalderij:

De ruimte rechtsvoor vormde oorspronkelijk de maalderij. Een maalderij is een industrieel bedrijf waar men (in de eerste plaats graan) maalt met mechanische aandrijfkraft. De binnenmuur naar de machinekamer is nog deels aanwezig. Geheel links in deze binnenwand is de binnenwandopening met deur nog aanwezig. De wanden zijn voorzien van een deels afgebrokkelde kalkhoudende smeerlaag. De vloer is voor een groot gedeelte van betegels, en deels van beton. Aan de bovenzijde is de onafgewerkte onderzijde van de verdiepingsvloer zichtbaar, waarin een houten luik is opgenomen ten behoeve van het laden en lossen van goederen. Door middel van een later aangebrachte vaste rechte houten steektrap is de verdieping te bereiken.

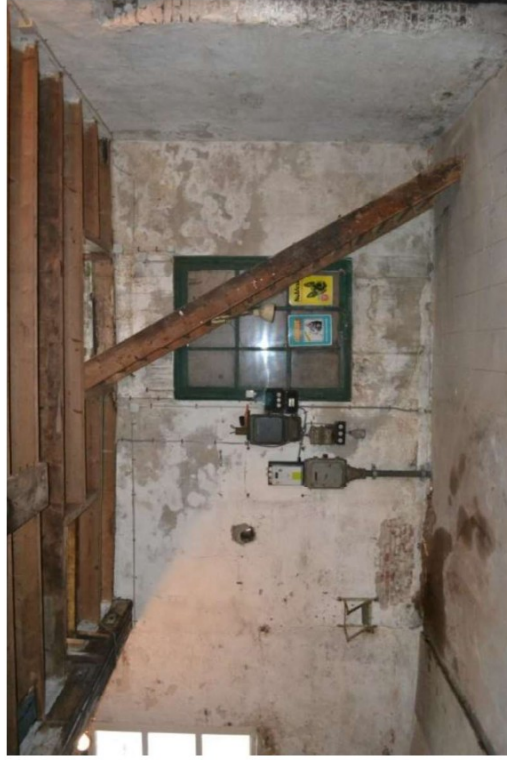
Oorspronkelijke binnenwand tussen voormalige maalderij en voormalige olieslagerij.

Deel van de oorspronkelijke binnenwand tussen voormalige maalderij en voormalige machinekamer, met links de oorspronkelijke binnenwandopening.

Oorspronkelijke binnenwandopening met deur naar de voormalige machinekamer.

Later geplaatste trap naar de verdieping.

Houten luik in verdiepingsvloer ten behoeve van laden en lossen van goederen.

Machinekamer:

De ruimte rechtsachter, samen met de huidige tussenruimte, vormde de machinekamer. Een machinekamer is een ruimte waar de motor (stoommotor, gasmotor, petroleummotor) van een bedrijf opgesteld staat. De tussenmuur in de machinekamer is na 1905 geplaatst. De wanden zijn voorzien van een deels afgebrokkelde kalkhoudende smeerlaag. De vloer is voor een groot gedeelte van beton. Aan de bovenzijde is de kapconstructie zichtbaar. De wanden in de tussenruimte zijn voorzien van een kalkgebonden smeerlaag, de vloer is aangevuld met beton.

Zicht op oorspronkelijke binnenwand tussen voormalige maalderij en voormalige machinekamer, thans voorzien van opening onder een dubbele houten latei.

Oorspronkelijke binnenwand tussen voormalige machinekamer en voormalige maalderij met oorspronkelijke binnenwandopening met deur.

Later geplaatste kastenwand in machinekamer.

Later geplaatste tussenmuur en latere kapconstructie.

Aanwezig put, afgedekt met een houten 'luik' (deur).

Opslagruimte:

Geheel achterin is een opslagplaats of bergruimte, nu gangzone, gelegen. Een opslag- of bergplaats is een ruimte of andere constructie voor opslag. Deze ruimte is vanaf de achtertuin bereikbaar via de deur in de achtergevel. De meest oostelijke hoek is afgesneden. De vloer bestaat uit gebakken klinkers, deze zijn mogelijk uit de bouwtijd. De wanden zijn geheel onafgewerkt.

Zicht op afgesneden hoek met links de oorspronkelijke binnenwand tussen vm. olieslagerij en bergplaats.

Vloer van gebakken klinkers, mogelijk uit de bouwtijd.

Later geplaatste houten kapconstructie tegen oorspronkelijke binnenwand.

Verdieping

De verdiepingsvloer is opgebouwd uit een samengestelde houten balklaag met houten vloerdelen. De verdieping bevindt zich boven de oorspronkelijke maalderij en olieslagerij. In de ruimte boven de voormalige maalderij is een houten luik in de vloer opgenomen, ten behoeve van het laden en lossen van goederen. Op de verdieping boven de voormalige maalderij is resterende machinerie aanwezig.

Mogelijk zijn beide verdiepingsvloeren later aangebracht. Gelet op de onlogische positie van gevelankers in de gevel, oorspronkelijk zaten de gevelankers op de gemetselde penanten, en de machinaal gezaagde balken zijn de verdiepingsvloer en de dakvloer later aangebracht of gewijzigd. Mogelijk bevinden zich in de dakvloer nog onderdelen uit de bouwtijd, zoals rondhouten balken, mogelijk toentertijd als zoldervloer. Gelet op het ontbreken van een bovenliggende hulpconstructie is de doorbraak door de muur op de verdieping later aangebracht.

Later geplaatste binnenwand/gevel.

Oorspronkelijke binnenwand met later aangebrachte doorbraak.

Oorspronkelijke verjonging in zijgevel waar topgevel begon.

Later aangebrachte doorbraak in tussenmuur.

Mogelijk oorspronkelijke rondhouten balken uit de bouwtijd.

Later aangebrachte doorbraak in tussenmuur.

Houten luik in verdiepingsvloer t.b.v. laden en lossen van goederen.

Aanwezige resterende machinerie op verdieping.

Later aangebrachte trapgat.

Waardering

Cultuurhistorische waardenstelling

Algemene historische waarden

Het pand is van historisch belang als uitdrukking van de industriële ontwikkeling van het dorp Heerle halverwege de negentiende eeuw. Tevens is het pand in relatie tot de ontginning van het gebied van historisch belang vanwege de landschappelijke en geografische ontwikkeling van het gebied. Het pand is van cultuurhistorische waarde als typologische verschijningsvorm van een industriële stoommolen.

Ensemble- en stedenbouwkundige waarden

Het pand maakte in de bouwtijd als 'Stoom- Koren en Oliemolen', samen met de standerdmolen, steenfabriek, smederij en bierbrouwerij, onderdeel uit van een oud industrieel ensemble van de (burgemeesters)familie Daverveldt en heeft daarmee historische betekenis in het dorp. Het pand is gelegen aan de doorgaande historische weg door Heerle en heeft daarmee stedenbouwkundige en beeldbepalende waarde.

Architectuurhistorische waarden

Het pand heeft enige architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een industrieel bouwwerk in traditionalistische en robuuste stijl met geledingen in het metselwerk. De oorspronkelijke materialisering van het pand is ambachtelijk en traditioneel. Deze waarden zijn enigszins aangetast door de later gedane wijzigingen. De hoofdvorm van het oorspronkelijke bouwwerk uit de bouwtijd is, door het wegnemen van de kap, minder goed afleesbaar.

Bouwhistorische waarden

Het pand bezit enige bouwhistorische waarde vanwege de traditioneel-ambachtelijke materialisering met de

metselwerkgevels en houten gevelinvullingen. In de gevels van het industrieel bouwwerk zijn oorspronkelijke en authentieke gevelelementen en bouwsporen uit de bouwperiode bewaard gebleven. Met name in de hoofdvorm hebben wijzigingen plaatsgevonden zoals het verwijderde zadeldak, de topgevels en grote muurdelen. De oorspronkelijke gevelmetselwerk constructie is deels bewaard gebleven, het lessenaarsdak, de boeiboorden en het plat dak zijn in het tweede kwart van de twintigste eeuw aangebracht. In het interieur zijn enige sporen van de oorspronkelijke opzet nog afleesbaar met deels hoge ruimten en opslagruimten met goederenluik in verdiepingsvloer.

Waarden vanuit gebruikshistorie

De oorspronkelijke industriële functie van het pand is nog duidelijk afleesbaar. Het pand vertoont de ontwikkelingen van een bedrijf. Aan het oorspronkelijk bouwvolume zijn grote wijzigingen doorgevoerd met de wijziging van zadeldak naar plat dak met lessenaarsdak. In de voorgevel zijn drie oorspronkelijke vensters gewijzigd in twee kleinere vensters en lagere bedrijfsdeuren aangebracht. In de achter- en zijgevels zijn gevelopeningen gewijzigd, dan wel toegevoegd. Dit geeft de wijziging van een industrieel bedrijf weer en zijn vanuit de gebruikshistorie waardevol. Het interieur heeft enkele wijzigingen ondergaan. De maalderij en machinekamer zijn nog aanwezig, de olieslaggerij is opgedeeld in twee ruimten.

Waarderingstekening

De verkenning heeft geleid tot de onderstaande bouwhistorische waardenstelling. Hiervoor zijn de onderstaande categorieën gehanteerd, conform de Richtlijnen voor Bouwhistorisch Onderzoek (2009):

Categorie 1

De **blauw** gekleurde lijnen zijn de gevels, wanden en andere delen die van hoge monumentwaarde zijn. In principe dienen deze zoveel mogelijk ongewijzigd behouden en herkenbaar te blijven.

Categorie 2

De **groen** gekleurde lijnen zijn van positieve monumentwaarden. Hier zijn beperkt wijzigingen uitvoerbaar, mits de wanden en gevels goed herkenbaar blijven.

Categorie 3

De **geel** gekleurde lijnen zijn van indifferente monumentwaarde. Wijzigingen kunnen hier plaatsvinden.

Exterieur

a. Voorgevel: cat. 1 en 2

De voorgevel en posities van de vensters zijn oorspronkelijk en zijn derhalve van hoge monumentwaarde. Hoewel de grootte en de indeling van de vensters en de deuren in de voorgevel niet

oorspronkelijk zijn, zijn deze vanwege de ouderdom van hoge monumentwaarde. Het gevelmetselwerk laat veel bouwsporen en wijzigingen zien, waarmee het de wijzigingen in bedrijfsvoering vertegenwoordigt.

b. Linkerzijgevel: cat. 1 en 2

Grote delen van de linkerzijgevel zijn oorspronkelijk en zijn derhalve van hoge monumentwaarde. Hoewel de grootte en de indeling van het venster niet oorspronkelijk zijn, is het venster vanwege de ouderdom van hoge monumentwaarde. De dubbele deuren zijn later geplaatst en vertegenwoordigen de wijziging in een industriële bedrijfsvoering en zijn derhalve van positieve monumentwaarde.

c. Achtergevel: cat. 1, 2 en 3

Mogelijk is het metselwerk van het overgebleven deel van de achtergevel oorspronkelijk en derhalve van hoge monumentwaarde. De afwerklaag aan de buitenzijde is later aangebracht. De afgesneden oostelijke hoek doet afbreuk aan het oorspronkelijke bouwvolume en heeft derhalve een indifferente monumentwaarde. De deur en het stalen raam zijn vermoedelijk oorspronkelijk en hebben derhalve een hoge monumentwaarde. Het later geplaatste venster is van indifferente monumentwaarde.

d. Rechterzijgevel: cat. 1

Grote delen van de rechterzijgevel zijn oorspronkelijk en zijn derhalve van hoge monumentwaarde. Hoewel de grootte en de indeling van de vensters niet oorspronkelijk zijn, zijn deze vanwege de ouderdom van hoge monumentwaarde. Het gevelmetselwerk laat veel bouwsporen en wijzigingen zien, waarmee het de wijzigingen in een industriële bedrijfsvoering vertegenwoordigt.

e. Dak: cat. 3

De golfplaten lessenaarsdak, boeiboorden en het plat dak zijn van tweede kwart van de twintigste eeuw en doen afbreuk aan het oorspronkelijke bouwvolume en hebben een indifferente monumentwaarde. De dakvloer heeft mogelijk nog onderdelen uit de bouwtijd (toen mogelijk zoldervloer) en is derhalve van positieve monumentwaarde.

Interieur

a. Begane grond:

Woongedeelte: cat. 1, 2 en 3

De oorspronkelijke indeling met maalderij, olieslagerij, machinekamer en bergplaats is nog aanwezig en is van belang voor de oorspronkelijke structuur en hoofdingeling van het industriële pand. De later geplaatste binnenwand in de olieslagerij, de doorbraak tussen maalderij en machinekamer en de tussenmuur in de machinekamer doen afbreuk aan deze oorspronkelijke structuur en zijn derhalve van indifferente monumentwaarde. De afleesbare dichtgezette binnenwandopeningen zijn van positieve monumentwaarde als onderdeel van de gebruikshistorie.

b. Verdieping

Woongedeelte: cat. 1 en 3

Vermoedelijk is de huidige verdiepingsvloer boven de voormalige maalderij later gewijzigd, echter bevinden er zich elementen die de wijzigingen in een industrieel pand vertegenwoordigen en derhalve van positieve monumentwaarde zijn. De vloer boven de voormalige olieslagerij is vermoedelijk later aangebracht en derhalve van indifferente monumentwaarde. De tussenwand is oorspronkelijk en derhalve van hoge monumentwaarde, de doorbraak in deze muur is van latere datum en heeft indifferente monumentwaarde.

